

Kritik mot Överförmyndarnämnden Mitt för bristfällig och långsam handläggning av ett ärende om förvaltare

Beslutet i korthet: I november 2016 lämnade socialtjänsten in en anmälan om behov av förvaltare till överförmyndarnämnden. Nämnden begärde in ett läkarintyg men vidtog inte några ytterligare åtgärder. I april 2017 ansåg socialtjänsten att den enskildes hälsotillstånd hade försämrats och lämnade därför in en anmälan om behov av ett interimistiskt förvaltare. Därefter vidtog överförmyndarnämnden vissa handläggningsåtgärder och nämnden försökte rekrytera nya ställföreträdare till verksamheten i stort. Det dröjde sedan till juli 2019 innan överförmyndarnämnden lämnade in en ansökan om förvaltare till tingsrätten. Enligt överförmyndarnämnden berodde den långa handläggningstiden på att det inte gick att hitta någon lämplig förvaltare.

JO anser att överförmyndarnämnden förtjänar kritik för den bristfälliga och långsamma handläggningen. I beslutet understryker hon att en överförmyndare i varje enskilt fall måste göra aktiva efterforskningar för att hitta en lämplig ställföreträdare och att de åtgärder som vidtas och de resultat som efterforskningarna ger måste dokumenteras i akten. JO uttalar också att en överförmyndare inte kan avstå från att ansöka om förvaltare enbart utifrån den omständigheten att nämnden inte kunnat hitta något förslag på förvaltare.

I beslutet gör JO slutligen vissa uttalanden om sekretess.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 24 maj 2019 framförde BB klagomål mot Överförmyndarnämnden Mitt med anledning av handläggningen av socialtjänstens anmälningar till nämnden om behov av förvaltare för en viss person (AA). BB uppgav i sin anmälan bl.a. följande.

I november 2016 lämnade socialtjänsten i Nordanstigs kommun in en anmälan om behov av förvaltare för AA till överförmyndarnämnden. Socialtjänsten har därefter vid flera tillfällen lämnat kompletterande information till nämnden om AA:s situation. I april 2017 lämnade socialtjänsten in en anmälan om interimistiskt behov av förvaltare där det bl.a. angavs att AA:s hälsotillstånd hade försämrats och att det fanns en akut risk för att han skulle bli bostadslös. Någon återkoppling utöver en mottagningsbekräftelse kom aldrig.

Överförmyndarnämndens utredare har varit svåra att få tag på såväl per telefon som via e-post. När socialtjänsten väl fått kontakt med nämnden har den lämnat knapphändig information om ärendets handläggning och hänvisat till sekretess. Nämnden har också uppgett att den på grund av sekretess inte kan berätta vilken information som socialtjänsten skulle kunna komplettera ärendet med för att underlätta handläggningen. Vidare har nämnden hänvisat till att det varit svårt att rekrytera ställföreträdare.

Till anmälan bifogades socialtjänstens yttrande om behovet av god man och framställan om interimistiskt behov av förvaltare samt bekräftelse från överförmyndarnämnden om att nämnden mottagit socialtjänstens skrivelser.

Utredning

Inledningsvis hämtade JO in och granskade dagboksbladet i överförmyndarnämndens akt 10771 samt begärde att nämnden skulle yttra sig över handläggningen av ärendet. Yttrandet skulle särskilt belysa hur handläggningen hade förhållit sig till bestämmelsen i 5 § förmynderskapsförordningen (1995:379).

I sitt remissvar den 8 oktober 2019 anförde Överförmyndarnämnden Mitt följande:

Yttrande

Överförmyndarnämndens uppgift är att motverka att personer som inte kan tillvarata sin rätt drabbas av rättsförluster. Nämndens mål är att kunna rekrytera ställföreträdare i de fall en person uppfyller de rekvisit som krävs för godmanskap eller förvaltare.

Det framgår av föräldrabalken (FB) 11 kap. 17 a § 3 st. att överförmyndarnämnden i en ansökan till tingsrätten om ett anordnande av ett ställföreträdarskap ska lämna ett förslag på en god man eller förvaltare. Detta framgår också i prop. 2013/14:255 s. 45 f. och prop. 2013/14:255 s. 17 ff. där regeringen anger att överförmyndaren ska lämna förslag på god man eller förvaltare samtidigt som överförmyndarens ansökan lämnas in.

Av FB 11 kap. 7 § 4 st. framgår att när rätten fattar ett beslut om anordnande ska rätten samtidigt förordna en förvaltare i ärendet.

I förmynderskapsförordningen 5 § stadgas att överförmyndaren ska ansöka om anordnande av förvaltare hos tingsrätten om överförmyndaren får reda på att det behövs.

Av förmynderskapsförordningen följer att överförmyndarnämnden ska ansöka om ett anordnande om ett förvaltare – så snart det är klarlagt att det finns ett behov – samtidigt framgår det av föräldrabalken att överförmyndarnämnden i sin ansökan ska lämna förslag på en förvaltare. I de fall det saknas ett förslag på en lämplig förvaltare kan således inte nämnden leva upp till dessa båda krav från lagstiftaren.

Överförmyndarnämnden vill – med hänvisning till det som ovan anförts – redogöra för sina skäl till varför de inte ansöker om förvaltare i de fall det saknas en person som är villig att åta sig förvaltare. Nämndens huvuduppdrag är att utöva tillsyn över gode män och förvaltare och förhindra att de lider en rättsförlust på grund av att de har en god man eller förvaltare. När nämnden föreslår en förvaltare är det av yttersta vikt att personen i fråga har nämndens förtroende samt uppfyller de krav som ställs på en förvaltare. Nämnden har då gjort en noggrann prövning av personen och kunnat konstatera

att denne bl.a. inte förekommer i kronofogdens eller polisens belastningsregister. Om nämnden ansöker om ett anordnande av ett förvaltningskap och inte samtidigt föreslår en förvaltare ska inte rätten anordna ett förvaltningskap. Om rätten ändå väljer att anordna ett förvaltningskap innebär det att huvudmannens rättshandlingsförmåga blir kraftigt inskränkt i och med att förvaltningskapets anordnande begränsar huvudmannens egen rättshandlingsförmåga och att det saknas en person som är behörig att rättshandla för huvudmannen, dvs. det finns ingen förordnad förvaltare, så finns det då ingen som kan bevaka huvudmannens intressen och rättigheter. Detta innebär en enorm rättsförlust för huvudmannen.

För det fall Överförmyndarnämnden skulle agera enligt detta förfarande går nämnden emot grundtanken med förvaltningskap, dvs motverka rättsförlust för den enskilde. Enligt nämnden kan det inte vara för den enskildes bästa att nämnden ansöker om ett förvaltningskap i de fall när det saknas en person som kan åta sig uppdraget och bevaka den enskildes ekonomiska, rättsliga och personliga intressen. Så länge det finns en person (huvudmannen själv) som innehar behörigheterna att rättshandla, så finns åtminstone en möjlighet, att den enskildes intressen kan tillvaratas. Vidare kan ett anordnande av förvaltningskap förhindra att insatser kan ske på frivillig väg med stöd enligt socialtjänstlagen (SoL 2 kap. 1 §).

I stora delar av Sverige saknas det i dag ställföreträdare och överförmyndare har svårt att rekrytera gode män och förvaltare, särskilt i ärenden där det krävs erfarna ställföreträdare. Överförmyndarnämnden Mitt är inte annorlunda i detta hänseende. Det saknas lämpliga gode män och förvaltare i ett flertal ärenden. Nämnden arbetar aktivt för att vidta åtgärder för att komma tillrätta med problemet. Nämnden kan dock endast påverka dess egna rekryteringsinsatser och kan inte förmå ovilliga personer att åta sig uppdrag. Överförmyndaren har en utmaning i detta hänseende.

Överförmyndarnämnden har en viktig uppgift att säkerställa att bristen på gode män och förvaltare inte leder till att nämnden kompromissar på de lämplighetskrav som finns på gode män och förvaltare i en ambition att snabbt föreslå en god man eller förvaltare, rättssäkerheten ska säkerställas så långt det är möjligt. Att det är en person som bedöms som lämplig är av yttersta vikt, särskilt i de fall där den enskilde fräntas sin rättshandlingsförmåga.

Överförmyndarnämnden anser att innan nämnden föreslår en ställföreträdare i ett ärende ska nämnden vara av uppfattningen att ställföreträdaren kommer att utföra sitt uppdrag på ett korrekt sätt och att huvudmannen får den hjälp som ställföreträdarskapet är tänkt att ge.

Överförmyndarnämndens uppfattning är att det finns större risker med att tillsätta en dålig god man – eller särskilt en förvaltare – än att huvudmannen är utan en god man under en period. En god man – och kanske speciellt förvaltare – erhåller stora behörigheter i och med ställföreträdarskapet. Nämnden tycker sig kunna se att samhällets olika instanser tenderar att lämna över ansvaret till en god man eller förvaltare varvid dess lämplighet är särskilt viktigt. Vidare är det av vikt att de kompetenta gode männen och förvaltarna hinner med de ärenden de åtagit sig. En god man eller förvaltare som inte hinner med sitt uppdrag innebär risker både för huvudmannen och för sig själv. Något som absolut inte är önskvärt.

I Överförmyndarnämndens rekrytering har behov av ny god man/förvaltare i befintligt godmanskap och förvaltningskap prioriterats framför nya ärenden just av den anledningen att de som har ett anordnat godmanskap eller förvaltningskap även ska ha en lämplig god man eller förvaltare. De personer som informerar nämnden om att de vill åta sig ett uppdrag matchas utifrån vem de vill hjälpa och vilka som behöver hjälp för att skapa bästa förutsättningar för ett fungerande ställföreträdarskap.

Överförmyndarnämndens servicenivå

Överförmyndarnämndens kansli, Överförmyndarkontoret har telefontid varje vardag mellan 9.00–11.00. Telefonen är bemannad av kontorets tjänstemän och de besvarar inringandes frågeställningar dock ges inte den inringades rätt att få tala med specifika tjänstemän om de kan få sin fråga besvarad av den som svarade. Vidare kan det i fall framkomma i akten att den frågande redan har fått svar på sin fråga varvid nämnden bedömer det som klarlagt den frågande redan har fått den service som nämnden kan erbjuda enligt förvaltningslagen. Överförmyndarnämnden har stark sekretess och ger inte löpande återkoppling till de som har anmält ett ärende till nämnden. Det bör vidare noteras att överförmyndaren i första hand är en tillsynsmyndighet och inte en servicemyndighet.

Rekrytering

2017–2018 hade överförmyndarnämnden 32 informationsträffar för personer som anmält intresse att bli god man eller förvaltare. Förutom det har nämnden haft öppet hus vid ett flertal tillfällen samt deltagit på event i syfte att väcka intresse för uppdraget som god man eller förvaltare. Nämnden har skickat ut förfrågningar till de som nämnden bedömer lämplig att åta sig ytterligare ett ärende. 2017 skickades förfrågan till nästan 700 befintliga ställföreträdare. Vid dessa massutskick fick nämnden ett 50-tal svar där ställföreträdaren uppgav att hen var intresserad att åta sig ytterligare ett ärende samt uppgift om vilken typ av ärende som hen var intresserad att åta sig. Nämnden gjorde efter sedvanlig lämplighetsprövning – utifrån dessa svar – en matchning på befintliga ärenden där behov fanns att förordna en ställföreträdare.

Under 2017–2018 rekryterade nämnden ställföreträdare i 280 nya ärenden samt 245 bytesärenden. Trots det står det klart att det finns ett underskott av ställföreträdare i förhållande till de som behöver stöd och hjälp av en ställföreträdare.

Sundsvalls kommun har en förvaltarenhet och sedan 2017 finns ett avtal mellan Sundsvalls kommun och Nordanstigs kommun rörande förvaltarenheten. Överförmyndarnämnden kan dock endast erbjuda förvaltarenheten ärenden. Nämnden kan således inte tvinga förvaltarenheten att åta sig ett ärende. Det förekommer att förvaltarenheten tackar nej till ärenden.

Nämnden eftersträvar att hitta lämpliga ställföreträdare och beklagar att i aktuellt ärende inte kunnat rekrytera en förvaltare.

Redovisning av handläggningen i aktuellt ärende.

Den 21 november 2016 inkommer en anmälan om behov av förvaltare, nämnden bekräftar samma dag att anmälan är mottagen. Nämnden påbörjar omgående utredning av behov av förvaltare och begär in läkarintyg. Läkarintyget inkommer den 22 december 2016. Det framgår att det finns ett behov av ställföreträdarskap varvid nämnden påbörjar rekrytering.

Socialtjänsten kontaktar nämnden för att få information i ärendet under telefontiden vid två tillfällen, den 30 mars och 4 april 2017. Den 5 april inkommer socialtjänsten med en begäran om interimistiskt förvaltarskap varvid nämnden bekräftar anmälan samma dag. Av ovan angivna skäl är det nämndens bedömning att – i det fall det inte finns en person som är lämplig och villig att åta sig ett förvaltarskap – så bör det inte anordnas något förvaltarskap, eftersom det innebär en större rättsförlust att vara lagd under förvaltarskap och fråntagen sin rättshandlingsförmåga när det inte finns en någon som kan rättshandla för ens räkning, än att huvudmannen får behålla sin rättshandlingsförmåga till dess man hittat en lämplig ställföreträdare. Nämnden går därför inte vidare med ansökan till tingsrätten om ansökan om ett interimistiskt förvaltarskap.

Nämnden begär aktuell information i ärendet den 16 februari 2018 av socialtjänsten. Den 20 februari bekräftar socialtjänsten att behovet av förvaltare kvarstår. Socialtjänsten efterfrågar status i ärendet den 17 april och 13 juni 2018. Nämnden besvarar dessa förfrågningar inom en till två dagar.

Den 20 juni 2018 begär överförmyndarnämnden ett nytt aktuellt läkarintyg.

Den 23 november 2018 kontaktar socialtjänsten nämnden under telefontid för att få information i ärendet vilket nämnden besvarar.

Nämnden har kontakt med socialtjänsten den 10 januari och 31 januari 2019 och får uppdaterad information i ärendet. Nämnden kontaktar vidare kronofogden för att kontrollera huvudmannens status.

Den 20 juni 2019 inkommer ett förslag på förvaltare. Nämnden ansöker om anordnande av förvaltarskap den 5 juli 2019. För närvarande ligger ärendet på tingsrätten för beslut.

Slutligen

Nämndens uppfattning är – liksom anförts ovan - att det är bättre att huvudmannen själv har kvar sin rättshandlingsförmåga än att ingen person innehar den eller att en olämplig person har fått behörighet att rättshandla i den enskildes ställe. Överförmyndarnämndens bedömning är att den enskilde i aktuellt ärende inte har lidit någon rättsförlust på grund av att nämnden inte ansökt om förvaltarskap för den enskilde då det inte funnits någon förvaltare i ärendet. Det är snarare så att en ansökan som resulterat i ett beslut om förvaltarskap hade kunnat leda till en rättsförlust för den enskilde. Nämnden har inte lyckats rekrytera en förvaltare i aktuellt ärende vilken nämnden anser vara olyckligt. Nämndens huvudsyfte är att säkerställa att huvudmännen inte lider någon rättsförlust, vilket måste anses uppfyllt. Vidare är det kommunen som har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen och har det yttersta ansvaret för att de får det stöd och den hjälp de behöver (2 kap. 2 § Socialtjänstlagen).

BB kommenterade remissvaret.

Rättslig reglering m.m.

De frågor som är aktuella i ärendet rör överförmyndarnämndens handläggning av ett ärende om förvaltarskap. Även om det inte framgår av den följande redovisningen omfattar de rättsliga regleringarna i huvudsak också godmanskap.

Anordnande av förvaltarskap

Om någon på grund av sjukdom, psykisk störning försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, ska rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Ett sådant beslut får inte meddelas utan samtycke av den för vilket godmanskap ska anordnas, om inte den enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas. (Se 11 kap. 4 § föräldrabalken, FB.)

Om någon som befinner sig i en sådan situation som anges i 11 kap. 4 § FB är ur stånd att vårda sig eller sin egendom, får rätten anordna förvaltarskap för honom eller henne. Förvaltarskap får dock inte anordnas, om det är tillräckligt att godmanskap anordnas eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp. (Se 11 kap. 7 § FB.)

När rätten meddelar beslut om förvaltarskap ska den samtidigt förordna en förvaltare att utföra uppdraget. Till förvaltare ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Föreslår den enskilde en viss person som förvaltare, ska

den personen förordnas, om han eller hon är lämplig och vill åta sig uppdraget. Innan någon förordnas som förvaltare ska hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs. Detta innebär att såväl överförmyndaren som domstolen har ett ansvar för att den föreslagna ställföreträdaren är lämplig för uppdraget. (Se 11 kap. 7 och 12 §§ FB och prop. 2013/14:225 s. 44 f.) I det ligger att överförmyndaren inte ska föreslå någon som förvaltare om överförmyndaren anser att personen är olämplig att inneha uppdraget.

Ansökan om förordnande av förvaltare får göras bl.a. av överförmyndaren, den ansökan avser, om han eller hon har fyllt 16 år, och av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar (se 11 kap. 15 § FB). Socialnämnden är skyldig att anmäla till överförmyndaren om den finner att en förvaltare bör förordnas för någon eller att någon inte längre bör ha förvaltare (se 5 kap. 3 § socialtjänstförordningen [2001:937]).

Utredningen i ärenden om förvaltarskap

Det är rätten som har ansvar för utredningen i ärenden om förvaltarskap och som ska bedöma om förutsättningarna för att anordna förvaltarskap är uppfyllda. Det är också rätten som, samtidigt som den anordnar förvaltarskap, ska förordna en person att utföra uppdraget som förvaltare. Rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden och annan utredning, t.ex. yttranden från anhöriga och läkarintyg. Överförmyndaren ska på begäran av rätten lämna förslag på förvaltare, om det inte finns särskilda skäl mot det. Sådana skäl kan t.ex. vara att det inte går att finna någon person som vill åta sig uppdraget eller om överförmyndaren anser att det saknas behov av förvaltarskap. Gör rätten bedömningen att förvaltarskap behövs ska dock överförmyndaren lämna förslag på en person som vill åta sig uppdraget, om rätten begär det. (Se 11 kap. 17 a § FB, prop. 2013/14:225 s. 46 och rättsfallet NJA 2018 s. 350.)

När det finns anledning till det ska överförmyndaren själv ta upp frågor om förordnande av förvaltare (se 11 kap. 15 § tredje stycket FB). Om överförmyndaren får reda på att förvaltarskap antingen behövs eller inte längre behövs är överförmyndaren skyldig att hos rätten ansöka om anordnande eller upphörande av ställföreträdarskapet (se 5 § förmynderskapsförordningen). En fråga om förvaltarskap kan t.ex. uppkomma genom att en enskild eller socialnämnden kontaktar överförmyndaren och anmäler att det finns ett behov av ställföreträdare för en viss person.

I överförmyndarens verksamhet är förvaltningslagens bestämmelser om hur ärenden ska handläggas tillämpliga. Det innebär bl.a. att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (se 9 § förvaltningslagen [2017:900], FL, som motsvarades av 7 § i den äldre förvaltningslagen [1986:223]). Överförmyndaren måste alltså se till att ärendet drivs framåt och utföra de handläggningsåtgärder som krävs för att ärendet ska kunna avgöras.

När en fråga om förvaltarskap aktualiseras måste överförmyndaren utreda om det finns förutsättningar för att ansöka om detta. Överförmyndaren får då självmant begära in yttranden och utredning i frågan. Om överförmyndaren gör bedömningen att ett förvaltarskap behövs ska överförmyndaren lämna den utredning som begärts samt förslag på ställföreträdare tillsammans med ansökan till rätten. Det händer dock att överförmyndaren inte får in den utredning som efterfrågats. Överförmyndaren får i en sådan situation inte vänta för länge med att invänta efterfrågade handlingar utan måste antingen skriva av ärendet eller skicka en ansökan till rätten. (Se 11 kap. 17 a § FB samt von Schéele och Wallgren, Överförmyndarpraktika – En praktisk vägledning för överförmyndaren, JUNO version 202012, avsnitt 5.)

En av överförmyndarens uppgifter är att lämna förslag på förvaltare. Överförmyndaren måste därför vidta alla rimliga åtgärder för att finna någon som är lämplig och villig att åta sig uppdraget. I detta ligger att myndigheten i varje enskilt fall måste göra aktiva efterforskningar och i princip uttömma de möjligheter som finns för att hitta en lämplig ställföreträdare. Det krävs i regel att överförmyndaren tillfrågar samtliga personer som har anmält intresse för att åta sig ett ställföreträdaruppdrag och, i förekommande fall, kommunens förvaltarenhet. Om det rör sig om ett krävande uppdrag bör det dock inte krävas att överförmyndaren har frågat personer som saknar eller har begränsad erfarenhet av sådana uppdrag eller av någon annan anledning inte bedöms klara av eller vara lämpliga för ett sådant uppdrag. (Se prop. 2013/14:225 s. 46 f. och rättsfallen NJA 2012 s. 715 p. 18 och NJA 2018 s. 246.)

Om överförmyndaren har gjort bedömningen att det finns ett behov av ställföreträdarskap kan den inte avstå från att ansöka om förvaltarskap med hänvisning till att någon ställföreträdare inte har hittats. Finns det inte någon lämplig person att föreslå som god man eller förvaltare ska överförmyndaren istället redogöra för rätten vilka ansträngningar som har gjorts för att hitta en lämplig ställföreträdare (se prop. 2013/14:225 s. 46). Det är sedan rättens uppgift att ta ställning till om ställföreträdarskap behövs eller inte.

JO har i flera beslut uttalat sig om överförmyndarens handläggning av ärenden av anmälningar och ansökningar om förvaltarskap. Enligt JO ska överförmyndaren ansöka hos tingsrätten om förvaltare så snart det står klart att en sådan ansökan behövs, trots att frågan om vem som kan åta sig ställföreträdarskapet inte är löst (se bl.a. JO 2009/10 s. 431).

Bedömning

Handläggningen av socialtjänstens anmälan om behov av förvaltarskap
Av utredningen framgår att socialtjänsten den 21 november 2016 inkom med en anmälan om behov av förvaltare för AA. Samma dag skickade överförmyndarnämnden en begäran om läkarintyg avseende AA. Intyget kom in den 22 december 2016 och av det framgick bl.a. att AA på grund av sjukdom var ur

stånd att vårda sig och sin egendom. Nämnden har uppgett att den därefter påbörjade arbetet med att hitta en förvaltare åt AA.

Så långt anser jag att nämnden har gjort vad som ankommer på myndigheten. I tiden fram till den 5 april 2017 – då en framställan om behov av interimistiskt förvaltarskap inkom från socialtjänsten – vidtog emellertid överförmyndarnämnden inte några handläggningsåtgärder. Av socialtjänstens framställan framgick att situationen för AA blivit alltmer akut och att han bl.a. riskerade att bli bostadslös. Någon åtgärd vidtogs inte med anledning av framställningen. Först drygt ett år senare, den 20 juni 2018, begärde nämnden ett nytt läkarintyg för AA. När, eller om, ett nytt läkarintyg kom in framgår inte av akten. Den 15 januari 2019 kontrollerade överförmyndarnämnden om AA förekom i Kronofogdemyndighetens register. Någon ytterligare åtgärd vidtogs därefter inte förrän den 20 juni 2019 när socialtjänsten kom in med ett förslag på förvaltare, varpå överförmyndarnämnden den 5 juli 2019 ansökte om förvaltarskap för AA.

Det framgår av överförmyndarnämndens akt att tjänstemän vid socialtjänsten vid flera tillfällen sedan november 2016 per telefon eller e-post kontaktat nämnden och efterfrågat information om handläggningen. Den 4 april 2017 och den 10 januari 2019 efterhörde socialtjänstens tjänstemän om det gick att anlita Sundsvalls kommuns förvaltarenhet för uppdraget. Några åtgärder vidtogs enligt vad som framgått inte med anledning av dessa förfrågningar. Däremellan, den 16 februari 2018, var nämnden i kontakt med socialtjänsten och efterfrågade om behovet av förvaltare kvarstod, vilket socialtjänsten bekräftade. Nämnden kontrollerade också den 23 november 2018 med socialtjänsten om det fanns något ytterligare underlag som den kunde komma in med.

Det finns inte några utredningsåtgärder utöver inhämtande av läkarintyg och kontroll i Kronofogdemyndighetens register registrerade i AA:s akt. Härutöver utgör den mejlkorrespondens som nämnden haft med socialtjänsten de enda handläggningsåtgärderna i ärendet. När ansökan till tingsrätten gjordes hade det gått mer än två och ett halvt år sedan anmälan kom in till nämnden. Överförmyndarnämndens handläggning har i hög grad präglats av passivitet. Det tog exempelvis ca femton månader från det att socialtjänstens anmälan kom in den 21 november 2016 innan överförmyndarnämnden kontaktade socialtjänsten för att fråga om AA fortfarande var i behov av förvaltare och det dröjde mer än två år innan nämnden kontrollerade om han fanns i Kronofogdemyndighetens register.

Enligt överförmyndarnämnden har den långa handläggningstiden berott på att nämnden inte hittade någon lämplig förvaltare för AA. I sitt remissvar har nämnden redovisat vilka åtgärder som vidtogs under 2017 och 2018 för att överlag rekrytera personer som kunde tänka sig att åta sig uppdrag som ställföreträdare. Det framgår bl.a. att nämnden under 2017 genom s.k. massutskick till 700 personer fick ett femtiotal svar från redan förordnade

ställföreträdare som uppgav att de kunde åta sig ytterligare uppdrag. Dessa personer förordnades sedan som ställföreträdare i andra ärenden. Nämnden prioriterade då att förordna ställföreträdare i befintliga ärenden där det fanns ett behov av byte.

Det torde vara allmänt känt att det på många platser i landet kan vara svårt för överförmyndare att hitta lämpliga personer som kan åta sig ställföreträdarskap. Överförmyndarnämnden har emellertid ett ansvar att i varje enskilt ärende göra aktiva efterforskningar och uttömma de möjligheter som finns för att hitta en ställföreträdare för den person som ärendet avser. De åtgärder som vidtas och de resultat som efterforskningen ger måste dokumenteras i akten. I det aktuella ärendet finns det inte någon dokumentation om vilka ansträngningar som överförmyndarnämnden gjort för att hitta en förvaltare för AA. Det framgår inte om nämnden sökte efter en förvaltare åt AA i samband med de rekryteringsinsatser som gjordes under 2017 och 2018. Det framgår t.ex. inte heller om nämnden kontaktade Sundsvalls kommuns förvaltarenhet, kontrollerade om det fanns anhöriga till AA som kunde åta sig ett uppdrag som förvaltare eller om nämnden vände sig till socialtjänsten för att inhämta dess uppfattning om hur problemet kunde lösas (jfr JO:s beslut den 29 juni 2010, dnr 2084-2009). Det kan inte uteslutas att sådana åtgärder hade medfört att AA:s behov av förvaltare hade blivit tillgodosett i ett tidigare skede.

Eftersom det är rättens uppgift att bedöma om förvaltarskap behövs och förordna förvaltare kan inte överförmyndaren avstå att ansöka om förvaltarskap enbart utifrån den omständigheten att det inte gått att hitta något förslag på en ställföreträdare. Oavsett vilka åtgärder och efterforskningar som nämnden vidtagit för att få tag på en förvaltare, skulle därför överförmyndaren ha överlämnat sin ansökan till tingsrätten redan när det stod klart att AA var i behov av förvaltarskap. Överförmyndarnämnden hade då kunnat fortsätta sitt arbete med att hitta en lämplig förvaltare samtidigt som ärendet handlades vid tingsrätten. Nämnden hade i sådant fall kunnat redogöra för vilka ansträngningar som dittills gjorts för att hitta en förvaltare.

Handläggningen av ärenden måste anpassas efter varje ärendes art. Vissa ärenden om förvaltarskap kan behöva handläggas med skyndsamhet. Det gäller exempelvis när det från början finns starka indikationer på att den enskilde är i behov av förvaltare eller när det behövs ett interimistiskt beslut. Att handläggningen i AA:s ärende dragit ut så mycket på tiden och att hans behov av förvaltarskap därmed försummats är helt oacceptabelt. En sådan hantering är inte förenlig med kravet på skyndsamt handläggning enligt 9 § FL. Jag ser särskilt allvarligt på att nämnden inte vidtog någon åtgärd med anledning av framställningen om interimistiskt förvaltarskap. Överförmyndarnämnden Mitt förtjänar kritik för den bristfälliga och långsamma handläggningen.

Överförmyndarnämndens kontakter med socialtjänsten

Hos överförmyndaren gäller sekretess i ärende enligt föräldrabalken för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men (se 32 kap. 4 § OSL). Grundläggande för en god förvaltning är att myndigheter samarbetar med varandra och delger varandra information, där förutsättningar finns och uppgifter inte omfattas av sekretess (se bl.a. 6 kap. 5 § OSL och 8 § FL). Jag kan notera att en tjänsteman hos socialtjänsten den 23 november 2018 ringde överförmyndarnämnden för att höra hur det gick med utredningen. I en tjänsteanteckning hos nämnden har det antecknats följande:

Ut [*undertecknad, JO:s anm.*] meddelar att ärendet är under utredning och fråga om CC [*tjänstemannen hos socialtjänsten, JO:s anm.*] har något underlag som kan hjälpa i ärendet. CC säger att hon redan skickat in det hon har och undrar om vi har fått det. Ut hänvisar till sekretess och ber CC skicka in underlaget igen. Alternativet kan ÖF begära ut handlingarna igen. CC tycker att ÖF kan begära ut handlingarna igen.

Det är inte JO:s uppgift att bedöma vilka uppgifter hos överförmyndarnämnden som omfattas av sekretess. För egen del vill jag dock framhålla att information om vilka handlingar som en myndighet har skickat in till en överförmyndarnämnd som regel inte omfattas av sekretess. Det är snarare innehållet i handlingarna, dvs. själva uppgifterna om den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden, som kan vara sekretessbelagda och som sekretessprövningen därför ska omfatta. Jag har svårt att tänka mig en situation där sekretess gäller mot den myndighet som de aktuella uppgifterna från början kommer från, särskilt i ett fall som detta där de ingick i underlaget för anmälan om behov av ställföreträdarskap.

Av den dokumentation som begärts in i ärendet framgår vidare inte annat än att överförmyndarnämnden har besvarat socialtjänstens telefonsamtal och e-post. Utredningen ger således inte stöd för att nämnden ska ha underlåtit att svara socialtjänsten eller att nämnden har brustit i dessa avseenden.

Vad som i övrigt förekommit i ärendet ger inte anledning till några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har tillsyn över överförmyndarnämnden. Jag skickar därför en kopia av detta beslut till länsstyrelsen för kännedom.

Ärendet avslutas.